

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ในตำบลบ่อทอง
อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

Practices for Reducing Rice Production Costs for Farmers in Bo Thong Subdistrict,
Bang Rakam District, Phitsanulok Province

ศิริพร นิลนนท์เนตร (Siriporn Ninnonnate)¹ นารีรัตน์ สีระสาร (Nareerut Seerasam)² จรรยา สิงห์คำ (Junya Singkham)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ 2) การปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลบ่อทอง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปี 2566/67 จำนวน 413 ราย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 204 ราย โดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเนะ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรเป็นเพศชาย ร้อยละ 55.9 มีอายุเฉลี่ย 53.20 ปี มีพื้นที่ผลิตข้าวเฉลี่ย 31.69 ไร่ มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.10 คน มีรายได้ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 364,804.51 บาทต่อปี ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 5,871.74 บาทต่อไร่ มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 822.89 กิโลกรัมต่อไร่ 2) เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว ในประเด็นการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยวอย่างน้อย 15 วัน ช่วยให้ข้าวมีคุณภาพดี 3) เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว ในระดับมาก ประเด็นเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว เกษตรกรควรซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์ข้าวชุมชน

คำสำคัญ การลดต้นทุนการผลิต การปฏิบัติ การผลิตข้าว

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช taungta.28@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nareerut.see@stou.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช junya_28@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

Abstract

This research aims to study 1) basic social and economic conditions 2) practices regarding reducing rice production costs. And 3) Problems and suggestions on reducing rice production costs. The population used in the study was rice farmers in Bo Thong Subdistrict, Bang Rakam District, Phitsanulok Province. Registered farmers in the year 2023/24 totaled 413 people, resulting in a sample of 204 people using Taro Yamane's calculation formula, error level at 0.05, simple sampling. Using an interview form, statistics used are frequency, percentage, minimum, maximum, average, standard deviation. and ranking. The results of the research found that 1) The farmers were male 55.9 %, the average age of 53.20 years. The average rice production area was 31.69 rai, the average number of workers was 2.10 people, the average rice production income of 364,804.51 baht per year, the average rice production cost of 5,871.74 baht per rai, the average rice production of 822.89 kilograms per rai. 2) The practices to reduce rice production costs. Regarding the issue of water drainage at least 15 days before harvest, it helps to have good quality rice. 3) The problems with reducing rice production costs at a high level, including the issue of poor-quality rice seeds and suggestions on reducing rice production costs in rice production. Farmers should purchase rice seeds from reliable sources such as rice seed centers, community Rice Center.

Keywords: Reducing production costs, Practices, Rice production

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวถือเป็นพืชสำคัญของประเทศไทย และเป็นหนึ่งในพืชเกษตรที่ใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน ทั้งการส่งออก และบริโภคภายในประเทศ ซึ่งการผลิตข้าวมีวิวัฒนาการไปอย่างมาก ทั้งรูปแบบการปลูก การดูแล เก็บเกี่ยว และการพัฒนาสายพันธุ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และสร้างความมั่นคงด้านอาหาร โดยสถานการณ์ข้าวในประเทศไทยในด้านการผลิต ข้าวนาปี ปี 2565/66 มีเนื้อที่เพาะปลูก 62,838,047 ไร่ ผลผลิต 26,711,735 ตัน และผลผลิต 449 กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวนาปรัง ปี 2565 มีเนื้อที่เพาะปลูก 9,547,390 ไร่ ผลผลิต 6,171,197 ตัน และผลผลิต 648 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) โดยในปี 2566 ประเทศไทยส่งออกข้าวได้ 8,763,265.51 ตัน ตามภาวะเศรษฐกิจโลกที่คาดว่าจะขยายตัวต่อเนื่องจากช่วงกลางปี 2565 และราคาข้าวไทยยังอยู่ในระดับที่แข่งขันได้ โดยราคายังอยู่ในเกณฑ์ดี ตามภาวะเศรษฐกิจโลกที่คาดว่าจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติ แต่ยังมีปัจจัยเสี่ยงที่ต้องติดตามและเฝ้าระวัง คือ นโยบายข้าวต่างประเทศ ประการะงับการส่งออกข้าวหัก กำหนดอัตราภาษีส่งออกข้าว สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน รวมไปถึงระบบการจัดการขนส่งสินค้า ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และภัยธรรมชาติ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566)

จังหวัดพิษณุโลกเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก มีเนื้อที่เพาะปลูกจำนวน 1,464,600 ไร่ ผลผลิต (ความชื้นร้อยละ 15) 582 กิโลกรัมต่อไร่ และปริมาณผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดช่วงเดือนกรกฎาคม 2566 - มกราคม 2567 จำนวน 830,757 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2, 2566) โดยอำเภอบางระกำ มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวมากเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดพิษณุโลก รองจากอำเภอฟาร์มโพธิ์ และพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของตำบลบ่อทอง อำเภอบางระกำ จะเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าว จำนวน 13,377.75 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ส่วนใหญ่มีต้นทุนการผลิตที่สูงมาก ซึ่งเกิดจากปัญหาด้านปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น เช่น ราคาปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดแมลง สารเคมีกำจัดวัชพืช ค่าจ้างราคาน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น รวมไปถึงเกษตรกรไม่มีที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง และไม่มีองค์ความรู้ ทำให้เกษตรกรใช้วิธีการปลูกข้าวแบบดั้งเดิม ไม่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต ทำให้คุณภาพข้าวลดลงไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาด อีกทั้งไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้ นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดการบันทึกข้อมูลรายรับ และรายจ่ายในการผลิตข้าว ทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุน และผลกำไรในการผลิตข้าวที่แท้จริงได้ (สำนักงานเกษตรอำเภอบางระกำ, 2567) การศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลบ่อทอง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จะสามารถทำให้เกษตรกรทราบต้นทุน และรายได้จากการผลิตข้าว และสามารถนำมาปรับปรุงการผลิตข้าวให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ตลอดจนศึกษาสภาพการผลิตข้าว ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

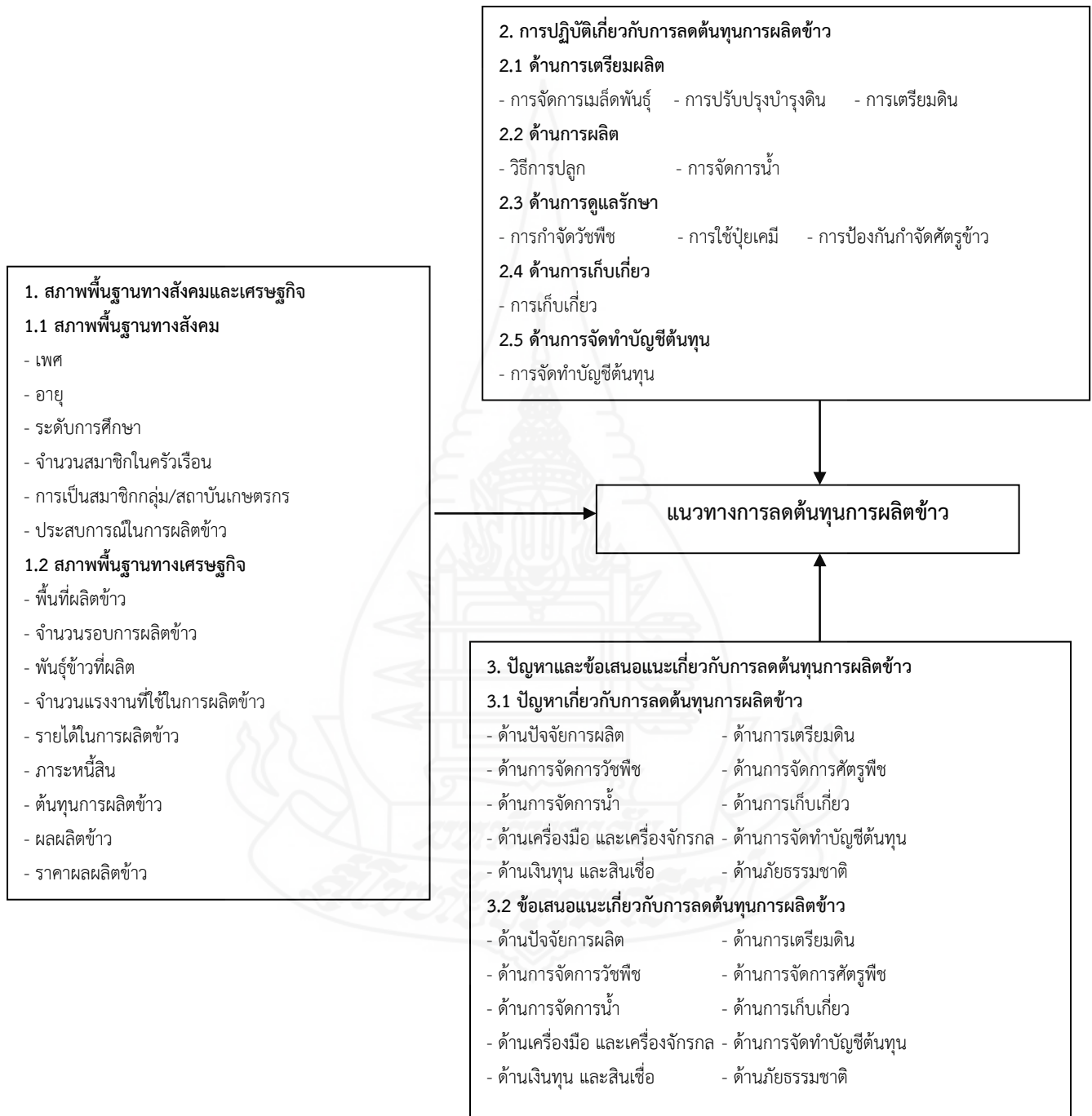
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลบ่อทอง อำเภอบางระก่า จังหวัดพิษณุโลก ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปี 2566/67 จำนวน 413 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของทาร์ยามาน ค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 204 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากรายชื่อเกษตรกรตามสัดส่วนในแต่ละหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย คำถามแบบปลายเปิด และคำถามแบบปลายปิด ทดสอบเครื่องมือด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (coefficient of alpha หรือ Cronbach's alpha) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการทดสอบดังนี้ ระดับปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าเท่ากับ 0.902 และระดับข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าเท่ากับ 0.944 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 55.9 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.20 ปี ร้อยละ 57.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.0 มีสมาชิกในครัวเรือน อยู่ระหว่าง 3 - 4 คน ร้อยละ 79.4 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. และมีประสบการณ์ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 26.52 ปี

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ผลิตข้าวเฉลี่ย 31.69 ไร่ มีจำนวนรอบการผลิตข้าวเฉลี่ย 2.15 ครั้ง ร้อยละ 67.2 มีการเช่าพื้นที่ ร้อยละ 45.6 ผลิตข้าวพันธุ์ กข 41 ร้อยละ 92.2 มีการใช้น้ำบาดาล มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.10 คน ร้อยละ 88.7 มีการใช้แรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 80.4 มีการใช้ทุนส่วนตัว มีรายได้ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 364,804.51 บาทต่อปี มีหนี้สินรวมเฉลี่ย 358,583.33 บาท มีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 5,871.74 บาทต่อไร่ มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 822.89 กิโลกรัมต่อไร่ มีราคาผลผลิตข้าวที่ขายได้เฉลี่ย 9.43 บาทต่อกิโลกรัม และร้อยละ 83.3 มีโรงสีข้าวเป็นแหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าว

2. การปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 23.10 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุด 9 คะแนน และคะแนนสูงสุด 30 คะแนน โดยประเด็นที่เกษตรกรมีการปฏิบัติลดต้นทุนการผลิตข้าวมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านการเก็บเกี่ยว ประเด็นการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยวอย่างน้อย 15 วัน ช่วยให้ข้าวมีคุณภาพดี มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดเต็มสูง ดินในข้าวแห้ง ทำให้รถหรือคนเข้าไปเก็บเกี่ยวได้สะดวก (ร้อยละ 98.5) 2) ด้านการผลิต ประเด็นการระบายน้ำออกก่อนเก็บเกี่ยว 15 วัน เพื่อให้ข้าวสุกแก่พร้อมกัน และพื้นที่ข้าวแห้งพอเหมาะต่อการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 98.0) และ 3) ด้านการเตรียมผลิต ประเด็นปรับหน้าดินให้เรียบสม่ำเสมอ เพื่อลดการเกิดวัชพืช และทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้อย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 97.5) และประเด็นที่เกษตรกรมีการปฏิบัติลดต้นทุนการผลิตข้าวน้อยหรือไม่ปฏิบัติ 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ 1) ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน ประเด็นทำบัญชีต้นทุนการผลิต ควบคู่กับการทำปฏิทินการผลิตของแต่ละรอบ เพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนการผลิตครั้งต่อไปได้ (ร้อยละ 49.5) 2) ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน ประเด็นทำบัญชีต้นทุน เพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทราบสถานการณ์การใช้จ่ายเพื่อนำไปวิเคราะห์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

และหาแนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวในฤดูต่อไป (ร้อยละ 54.9) และ 3) ด้านการผลิต ประเด็นการรักษาระดับน้ำไว้ที่ประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ตลอดฤดูกาลผลิตข้าว (ร้อยละ 54.9)

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาลดต้นทุนการผลิตข้าวภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.33) โดยอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.05) และด้านภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.46) ระดับปานกลาง 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน (ค่าเฉลี่ย 3.37) ด้านเงินทุนและสินเชื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.28) ด้านการเตรียมดิน (ค่าเฉลี่ย 3.25) ด้านการจัดการวัชพืช (ค่าเฉลี่ย 3.23) ด้านเครื่องมือและเครื่องจักรกล (ค่าเฉลี่ย 3.20) ด้านการจัดการศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.17) ด้านการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.17) และด้านการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.16) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปปัญหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว

n = 204

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	(S.D.)	ความหมาย
ด้านปัจจัยการผลิต	4.05	0.625	มาก
ด้านภัยธรรมชาติ	3.46	0.764	มาก
ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน	3.37	0.910	ปานกลาง
ด้านเงินทุน และสินเชื่อ	3.28	0.835	ปานกลาง
ด้านการเตรียมดิน	3.25	0.862	ปานกลาง
ด้านการจัดการวัชพืช	3.23	0.899	ปานกลาง
ด้านเครื่องมือ และเครื่องจักรกล	3.20	0.813	ปานกลาง
ด้านการจัดการศัตรูพืช	3.17	0.866	ปานกลาง
ด้านการจัดการน้ำ	3.17	0.878	ปานกลาง
ด้านการเก็บเกี่ยว	3.16	0.746	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.33	0.820	ปานกลาง

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการลดต้นทุนการผลิตข้าวภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.74) โดยอยู่ในระดับมาก 10 ประเด็น ได้แก่ ด้านเงินทุนและสินเชื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.90) ด้านการจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.88) ด้านการจัดการวัชพืช (ค่าเฉลี่ย 3.81) ด้านการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.81) ด้านเครื่องมือและเครื่องจักรกล (ค่าเฉลี่ย 3.80) ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน (ค่าเฉลี่ย 3.76) ด้านภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.76) ด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.65) ด้านการจัดการศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.61) และด้านการเตรียมดิน (ค่าเฉลี่ย 3.41) ดังแสดงในตารางที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว

n = 204

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	(S.D.)	ความหมาย
ด้านเงินทุน และสินเชื่อ	3.90	0.812	มาก
ด้านการจัดการน้ำ	3.88	0.665	มาก
ด้านการจัดการวัชพืช	3.81	0.687	มาก
ด้านการเก็บเกี่ยว	3.81	0.744	มาก
ด้านเครื่องมือ และเครื่องจักรกล	3.80	0.661	มาก
ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน	3.76	0.839	มาก
ด้านภัยธรรมชาติ	3.76	0.851	มาก
ด้านปัจจัยการผลิต	3.65	0.756	มาก
ด้านการจัดการศัตรูพืช	3.61	0.740	มาก
ด้านการเตรียมดิน	3.41	1.043	มาก
เฉลี่ยรวม	3.74	0.780	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53.20 ปี ใกล้เคียงกับงานวิจัยของอารียานากแก้ว (2562, น. 29) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและการลดต้นทุนการผลิตข้าวในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53.69 ปี ระดับการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 57.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ใกล้เคียงกับงานวิจัยของสรลธิ ภูสวัสดิ์เจริญ (2562, น. 37) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรตำบลตาเนิน อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 56.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และประสบการณ์ในการผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 26.52 ปี ใกล้เคียงกับงานวิจัยของศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย (2560, น. 44) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดสมุทรปราการ มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 26.98 ปี เนื่องจากการผลิตข้าวเป็นการสืบทอดอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเมื่อก่อนเกษตรกรไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ระยะทางการเดินทางมาศึกษาอยู่ห่างไกล และเส้นทางคมนาคมไม่สะดวก เกษตรกรจึงจบการศึกษาเพียงภาคบังคับ แต่ในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้นและสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายขึ้น ทำให้คนในปัจจุบันประกอบอาชีพที่หลากหลาย และการประกอบอาชีพด้านการเกษตรลดลง ส่งผลให้ในปัจจุบันเข้าสู่เกษตรกรผู้สูงอายุ ซึ่งมีข้อจำกัดในการเรียนรู้สิ่งใหม่ และมักจะยึดติดกับวิธีการผลิตข้าวแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อการปรับเปลี่ยนในด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ซึ่งอาจส่งผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ผลิตข้าวเฉลี่ย 31.69 ไร่ แตกต่างกับงานวิจัยของอารียา นาคแก้ว (2562, น. 40) มีพื้นที่ผลิตข้าวเฉลี่ย 13.99 ไร่ ลักษณะการถือครองพื้นที่ผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรร้อยละ 67.2 มีการเช่าพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย (2560, น. 52) ร้อยละ 87.8 มีการเช่าพื้นที่ แหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรร้อยละ 92.2 มีการใช้น้ำบาดาล แตกต่างกับงานวิจัยของอารียา นาคแก้ว (2562, น. 41) ร้อยละ 100.0 มีการใช้น้ำฝน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรร้อยละ 80.4 มีการใช้ทุนส่วนตัว เท่ากันกับงานวิจัยของอารียา นาคแก้ว (2562, น. 40) ร้อยละ 80.4 ไม่มีการกู้ยืมเงิน รายได้ในการผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรมีรายได้ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 364,804.51 บาท/ปี แตกต่างกับงานวิจัยของจิตสุภา บิดาทอง (2564, น. 60) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีรายได้ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 42,906.23 บาท/ปี ต้นทุนการผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 5,871.74 บาทต่อไร่ แตกต่างกับงานวิจัยของเพ็ญภา โยธาศรี (2564, น. 61) ศึกษาเรื่องความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,191.15 บาทต่อไร่ ผลผลิตข้าวพบว่าเกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 822.89 กิโลกรัมต่อไร่ แตกต่างกับงานวิจัยของสรลล ภูสวัสดิ์เจริญ (2562, น. 41) มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 360.25 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีความเหมาะสมในด้านพื้นที่ แหล่งน้ำ รวมทั้งกระบวนการผลิตข้าวที่ต่างกัน จึงทำให้มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อรายได้ในการผลิตข้าวเฉลี่ยต่อปีที่แตกต่างกันตามไปด้วย แต่กลับพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเช่าพื้นที่ในการทำนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ซึ่งการเช่าพื้นที่ในการทำนาก็เป็นส่วนหนึ่งในค่าใช้จ่ายในการผลิตข้าวที่อาจส่งผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร

2. การปฏิบัติเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติลดต้นทุนการผลิตข้าวน้อยหรือไม่ปฏิบัติ คือ ด้านการผลิต ได้แก่ รักษาระดับน้ำไว้ที่ประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ตลอดฤดูการผลิตข้าว (ร้อยละ 54.9) แตกต่างกับงานวิจัยของศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย (2560, น. 74) ร้อยละ 80.5 มีการรักษาระดับน้ำไว้ที่ประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ตลอดฤดูปลูกข้าว เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนอาจไม่มีเวลาในการหมั่นตรวจสอบระดับน้ำในแปลงข้าวตลอดฤดูการผลิต และเกษตรกรมีการประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งการรักษาระดับน้ำในแปลงข้าวเป็นการควบคุมวัชพืชไม่ให้งอกมาแย่งปุ๋ยในข้าว และยังสามารถละลายปุ๋ยที่เข้มข้นให้เจือจาง กระจายให้พอเหมาะกับแปลงข้าว อีกทั้งการขาดน้ำในระยะการเจริญเติบโตของข้าว นอกจากจะทำให้ข้าวไม่เจริญเติบโตแล้ว ยังทำให้เกิดมีวัชพืชจำนวนมากในแปลงข้าว ซึ่งอาจส่งผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าวในระดับมาก ใน 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต และด้านภัยธรรมชาติ เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายประเด็น พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต คือ 1) น้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูง 2) ปุ๋ยเคมี และสารเคมีมีราคาสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย (2560, น. 78) มีปัญหาในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ ปุ๋ยเคมีมีราคาสูง เนื่องจาก เกษตรกรประสบปัญหาปัจจัยการผลิตในเรื่องราคาปุ๋ยสารเคมีที่มีราคาสูง และเกษตรกรไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ด้วยตนเอง เพราะราคาปุ๋ยสารเคมี มีการผันผวนตามกลไกตลาด และด้านภัยธรรมชาติ ได้แก่ ประสบปัญหาภัยแล้งผลผลิตข้าวได้น้อย เนื่องจาก หากเกิดภัยธรรมชาติจะส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตข้าว ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูงมากขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) ด้านปัจจัยการผลิต คือเกษตรกรควรซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตสุภา บิดาทอง (2564, น. 102) มีข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด ได้แก่ เกษตรกรควรเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง หรือซื้อเมล็ดพันธุ์จากแหล่งที่เชื่อถือได้ เนื่องจากคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลผลิตข้าว
- 2) ด้านเงินทุน และสินเชื่อ คือ ภาครัฐควรจัดหาแหล่งเงินทุน และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าว เนื่องจากแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ มีความจำเป็นสำหรับเกษตรกรในการผลิตข้าว และ
- 3) ด้านการจัดการน้ำ คือ เกษตรกรควรหมั่นตรวจสอบระดับน้ำในแปลงข้าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาระดับน้ำตลอดการผลิตข้าว แตกต่างกับงานวิจัยของจิตสุภา บิดาทอง (2564, น. 104) มีข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด ได้แก่ เกษตรกรควรหมั่นตรวจสอบระดับน้ำในแปลงข้าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาระดับน้ำตลอดการผลิตข้าว เนื่องจากการหมั่นตรวจสอบระดับน้ำในแปลงข้าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาระดับน้ำตลอดการผลิต และการบริหารจัดการน้ำ ส่งผลกระทบต่อผลผลิตข้าว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับเกษตรกร

- 1) เกษตรกรควรมีการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวแบบเดิม เพื่อให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตข้าว โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้ผลผลิตข้าวดี มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของตลาด
- 2) เกษตรกรควรจัดบัญชีต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนของการผลิตข้าว ทำให้สามารถบริหารจัดการกับต้นทุนที่ไม่มีความจำเป็นในการผลิตข้าวได้
- 3) การรวมกลุ่มเกษตรกร จะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน เพื่อให้เข้าถึงการบริการจากหน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน อีกทั้งสามารถต่อรองราคาปัจจัยการผลิตข้าว และราคาข้าวเพื่อจำหน่ายได้

1.2 ระดับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) เจ้าหน้าที่ควรมีการส่งเสริมระบบการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น แปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่ม มีการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน และมีอำนาจต่อรองในด้านการตลาด เพื่อลดต้นทุนการผลิต
- 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ลงพื้นที่ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการวางแผนการผลิต เพื่อจัดทำปฏิทินการผลิต และวางแผนการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในรอบการผลิต
- 3) เจ้าหน้าที่ควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิต โดยการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรปฏิบัติได้จริง
- 4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการติดตาม เยี่ยมเยียน และให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าวตามระบบส่งเสริมการเกษตร อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.3 ระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมการเกษตร

- 1) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว ตลอดจนองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างครบวงจรและทันสมัย โดยการอบรมให้ความรู้ และการลงมือปฏิบัติจริง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

2) กรมการข้าว ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว เช่น ด้านพันธุ์ข้าว ด้านการป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว ด้านการกำจัดวัชพืช ด้านการลดการใช้ปุ๋ย เป็นต้น รวมถึงเทคโนโลยี นวัตกรรม การผลิตข้าว ตลอดจนการรวบรวม และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างกว้างขวาง และน่าเชื่อถือ

3) สถาบันพัฒนาที่ดิน ควรส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เสริมสร้างจิตสำนึกในการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิตข้าว และการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างคุ้มค่า และยั่งยืน

4) การบูรณาการการทำงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการสนับสนุนการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสนับสนุนด้านวิชาการ การสนับสนุน ด้านปัจจัยการผลิตข้าว และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาการลดต้นทุนการผลิตและการตลาด ซึ่งจะทำให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวมีความมั่นคงในอาชีพ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยในการติดตาม และประเมินผลการนำแนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของ เกษตรกรในตำบลบ่อทอง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกไปปฏิบัติ

2) ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ ร่วมค้นคว้า และร่วมทดลองปฏิบัติ เพื่อหาวิธีการหรือองค์ความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และเพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

3) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องโครงสร้างต้นทุนการผลิตข้าว ทั้งกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ

4) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว เพื่อหาความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตข้าว

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). รายงานทะเบียนเกษตรกร สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566, จาก

https://farmer.doae.go.th/farmer/report_all.

จิตสุภา บิดาทอง. (2564). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิก

นาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

พิกุล พงษ์กลาง. (2559). แนวทางการลดต้นทุนผลผลิตของการปลูกข้าว. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์, 10(13), 17-26.

เพ็ญญา โยธาศรี. (2564). ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย. (2560). แนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดสมุทรปราการ

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- สราลี ภูสวัสดิ์เจริญ. (2562). การส่งเสริมเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร ตำบลตาเนิน อำเภอ
เนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอบางระกำ. (2567). แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ตำบลบ่อทอง อำเภอบางระกำ ปี 2566 –
2570 (ฉบับทบทวน ปี 2567). สำนักงานเกษตรอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2566, จาก
<https://oae.go.th/view/1/ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร/TH-TH>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2. (2566). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2566, จาก
<https://www.oae.go.th/view/1/ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร /TH-TH>.
- อารียา นาคแก้ว. (2562). การส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและการลดต้นทุนการผลิตข้าวในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

